

Міхаель Гемпель, Штефані Вімер
та Аніта Зекира (видавці)

ЯКІСНЕ ТЬЮТОРСТВО

Посібник для викладачів та керівників

Київ 2017

Гемпель, М. «Якісне тьюторство – посібник для викладачів та керівників» /Міхаель Гемпель, Штефані Вімер, Аніта Зекира/, переклад з німецької Ярослави Іваненко. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – 58 с.

ISBN 978-966-931-151-1

Переклад з німецької виконано з дружнього дозволу Лейпцизького інституту прикладних досліджень з підвищення кваліфікації (LIWF), www.liwf.de, Löhrstraße 3-7, 04105 Leipzig (Germany) та видавництва «Klemm+Oelschläger», www.klemm-und-oelschlaeger.de, Pappelauer Weg 15, 89077 Ulm (Germany).

Оригінал назви німецькою: Michael Hempel, Stefanie Wiemer und Anita Sekyra (Hg.): Tutorien mit Qualität. Ulm: Verlag Klemm+Oelschläger 2017,

ISBN 978-3-86281-118-2

Переклад виконано за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини:

У посібнику дається визначення тьюторству і розглядаються шляхи його впровадження в навчальний процес з метою підвищення якості освіти у вищій школі на прикладі існуючого досвіду такої роботи у Лейпцизькому університеті (Німеччина).

Для представників керівної ланки вищих навчальних закладів, викладачів, магістрів і студентів.

© Leipziger Institut für Angewandte
Weiterbildungsforschung, 2017

© Verlag Klemm+Oelschläger, 2017

© Ярослава Іваненко, переклад, 2017

© Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, 2017

ISBN 978-966-931-151-1

Лейпциг, 15.01.2018

У листопаді 2017 року у Лейпцизі відбувся надзвичайно плідний обмін досвідом між методистами-дидактиками вищої школи з Німеччини та України. Одна із груп працювала над темою «Тьюторство у вищій школі». Це викликало у наших українських колег бажання дізнатися більше про шляхи запровадження тьюторства в їхніх університетах. Ми раді представити Вам результати першого кроку, зробленого у цьому напрямку, – переклад нашої інструкції «Якісне тьюторство – посібник для викладачів та керівників».

Тьюторство – це різновид учбових занять, які проводяться студентами (тьюторами) для студентів. Тьюторами, як правило, стають студенти старших курсів, які вирізняються глибокими знаннями, багатим досвідом і т. ін. Знакова особливість тьюторства полягає у тому, що студенти не просто навчаються разом, вони вчаться один в одного. А отже, тьютори не тільки створюють навчальний простір для своїх колег, вони самовдосконалюються, виконуючи цю складну роботу, поглиблюють фахові знання та відпрацьовують ключові навички, які знадобляться їм для роботи у майбутньому.

Тьюторство – це додаткова опора, що доповнює основний навчальний процес. Якраз за несприятливих рамкових умов у вищих навчальних закладах, таких як велика кількість студентів та брак викладачів, тьюторство надає можливість навчання у невеликих групах. При цьому Ви посилюєте відчуття особистої відповідальності студентів за власне навчання.

Так само, як і викладачі, тьютори повинні здобути відповідну дидактичну кваліфікацію. Тільки так вони зможуть з відповідальністю виконувати свої обов'язки, сприяти навчанню колег та поглиблювати фахові та дидактичні знання.

Спираючись на власний позитивний досвід ми заохочуємо наших українських колег системно інтегрувати тьюторство у навчальний процес вищої школи як форму викладання, що доповнює звичний формат навчання.

Штефані Вімер та Міхаель Гемпель

ЯКІСНЕ ТЬЮТОРСТВО

Посібник для викладачів та керівників

Зміст

Чому потрібен посібник саме із запровадження тьюторства?	6	
Структура посібника.....	7	
ЧАСТИНА ПЕРША: ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ, ЯКІ ЗАПРОВАДЖУЮТЬ ТЬЮТОРСТВО		
Міхаель Гемпель, Штефані Вімер, Аніта Зекира		
1	Кругообіг підвищення рівня якості тьюторства..... 10	
2	П'ять процесів організації високоякісного тьюторства	12
2.1	Розробка концепції тьюторства.....	12
2.2	Пошук тьюторів та тьюторок	16
2.3	Підготовка тьюторів та тьюторок.....	19
2.4	Курування тьюторами та тьюторками	23
2.5	Оцінка тьюторства та висновки	31
3	Підсумок: Багато зусиль, які того варті!	38
ЧАСТИНА ДРУГА: ДЛЯ КЕРІВНИКІВ		41
Аніка Крамер		
4	Якісне тьюторство – як я можу заохотити достойних?	43
4.1	Вступ	43
4.2	Внутрішня конкурсна процедура факультету педагогіки Лейпцизького університету	43
4.3	Перспективи. Навіщо фінансувати тьюторство на конкурсній основі?.....	53
Інформація про авторів.....		58

Чому потрібен посібник саме із запровадження тьюторства?

Тьюторство під керівництвом студентів - це важливе доповнення основного процесу навчання, адже робота у маленьких групах на умовах рівності дозволяє вдало опрацювати навчальний матеріал, поглибити та закріпити отримані знання. Однак якість студентського тьюторства залежить від успіху різних робочих процесів, які можна відобразити у кругообігу підвищення якості роботи тьюторів (Коло якості, див. рис. 1). Коло якості ґрунтується на системі управління якістю QES^{Plus} 1 та є фаховою основою посібника. За умови врахування всіх зазначених процесів існують великі шанси, запровадити якісне тьюторство у межах певної спеціальності.

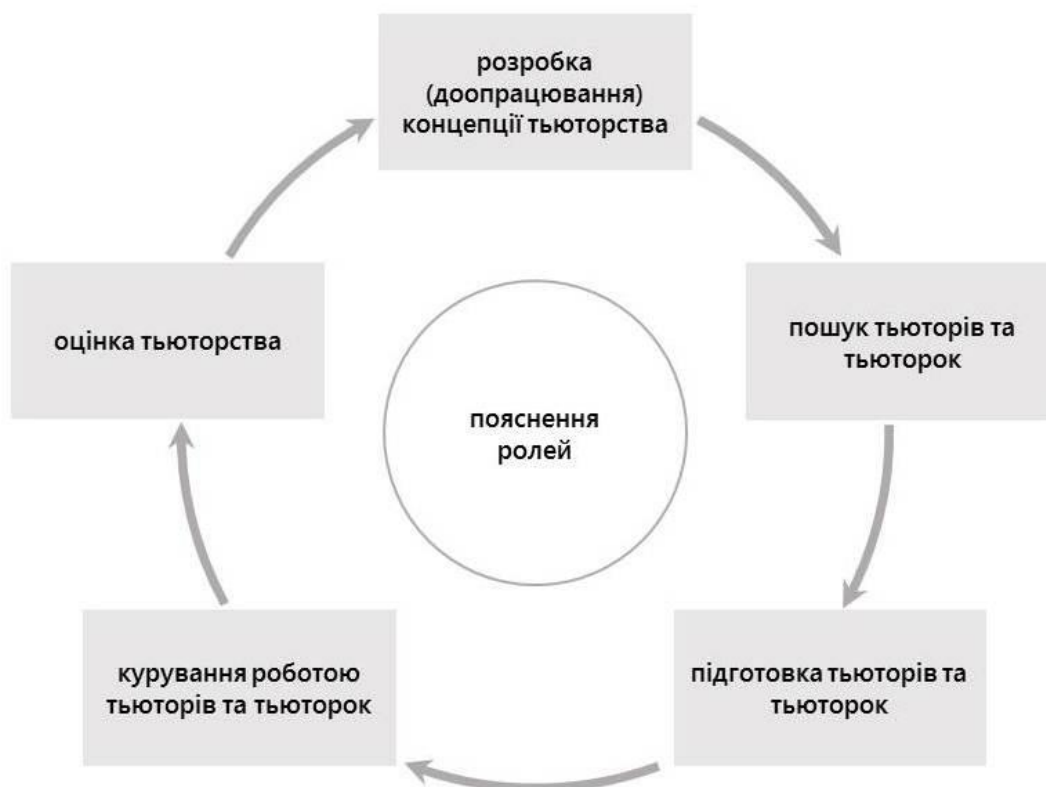

Рис. 1: Коло якості для роботи тьюторів

¹ див. TU DRESDEN & UNIVERSITÄT LEIPZIG 2004

Структура посібника

Посібник складається із двох частин:

перша частина орієнтована на викладачів, які запроваджують тьюторство. У першому розділі представлено фахове підґрунтя Кола якості. У другому розділі по черзі описуються всі процеси, зазначені у Колі якості, та наводяться приклади з практичного досвіду Лейпцизького університету. Наприкінці опису кожного процесу Ви знайдете таблицю, у якій зможете занотувати, яким чином Ви будете проводити відповідні робочі етапи запланованого тьюторства. Третій розділ спонукає до подальшої роботи із Колом якості та демонструє переваги планового підходу до тьюторства.

Друга частина орієнтована на керівників, які відповідають за прийняття рішень у вищих навчальних закладах щодо фінансового забезпечення тьюторів, або ж беруть участь у процесах фінансування. Тут представлено конкурсну процедуру, спрямовану на відбір високоякісних тьюторських проектів для вищих навчальних закладів.

Джерела

TU DRESDEN & UNIVERSITÄT LEIPZIG (Hrsg.) (2004): Das Qualitätssystem QES^{plus}. Modellbeschreibung mit Hinweisen zur Implementierung und Bewertung. Leipzig: Unveröffentlichtes Dokument

ЧАСТИНА ПЕРША

ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ, ЯКІ

ЗАПРОВАДЖУЮТЬ ТЬЮТОРСТВО

Міхаель Гемпель, Штефані Вімер та Аніта Зекира (Лейпцизький університет)

1 Кругообіг підвищення рівня якості тьюторства

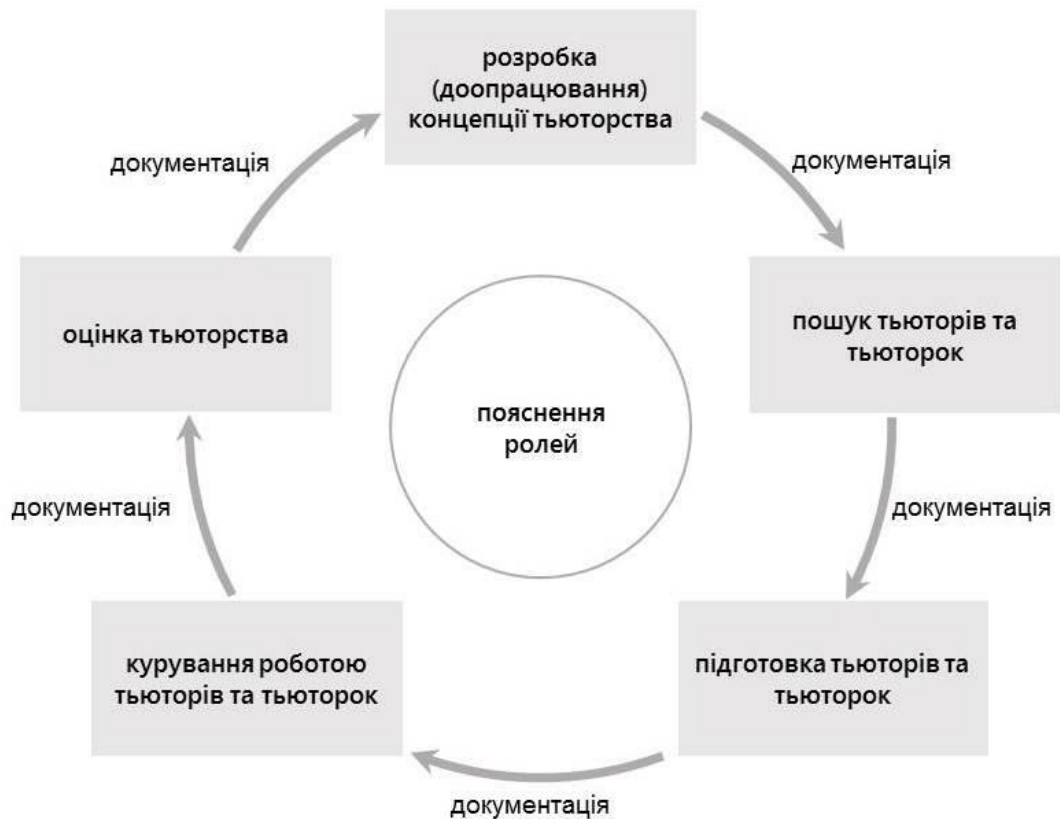

Рис. 2: Процеси Кола якості роботи тьюторів

Коло якості роботи тьюторів описує п'ять процесів, необхідних при плануванні, проведенні та оцінці тьюторства. Кожен процес ставить низку питань, на які ми далі дамо відповіді:

Розробка концепції тьюторства (розділ 2.1)

- Які ключові моменти та цілі має тьюторство?
- Яким чином тьюторство фінансуватиметься?

Пошук тьюторів та тьюторок (розділ 2.2)

- Як почати розмову із потенційними тьюторами і тьюторками?
- Як обрати підходящих тьюторів та влаштувати їх на роботу?

Підготовка тьюторів та тьюторок (розділ 2.3)

- Як організувати успішний початок співпраці?
- Яким чином здійснюється фахова та дидактична підготовка тьюторів та тьюторок?

Курування роботою тьюторів та тьюторок (розділ 2.4)

- Як організувати регулярні зустрічі для узгодження роботи та консультації?
- Як підготувати тьюторів до відвідування занять тьюторів-колег?

Оцінка тьюторства (розділ 2.5)

- Як оцінити роботу своїх тьюторів?
- Як зробити правильні висновки для подальшого розвитку тьюторської програми?

При повторному застосуванні тьюторства усі вищезазначені процеси повторюватимуться, тому вони розташовані по колу. Послідовне запровадження усіх відповідних етапів призводить до постійного доопрацювання та підвищення якості тьюторства.

Центральним і значущим для нормального функціонування робочих відносин є початкове визначення ролей тьюторів та кураторів, а також пристосування цих ролей до ситуації у разі потреби. Визначення, аналіз та можливе пристосування ролей за наявності такої необхідності – це важливий складник усіх процесів. Допоміжна інформація щодо визначення ролей, яку надано у цьому посібнику, стосується процесів «Пошук тьюторів та тьюторок» і «Підготовка тьюторів та тьюторок», у зв'язку з цим її наведено у відповідних розділах (2.2 і 2.3).

Вирішальний момент – це документування всіх процесів. Тільки за умови письмового фіксування їх можна доопрацювати у наступному семестрі і, таким чином, постійно покращувати роботу тьюторів у межах певного фаху. Саме тому кожен розділ містить поради щодо того, яку інформацію слід задокументувати під час відповідного процесу.

2 П'ять процесів організації високоякісного тьюторства

2.1 Розробка концепції тьюторства

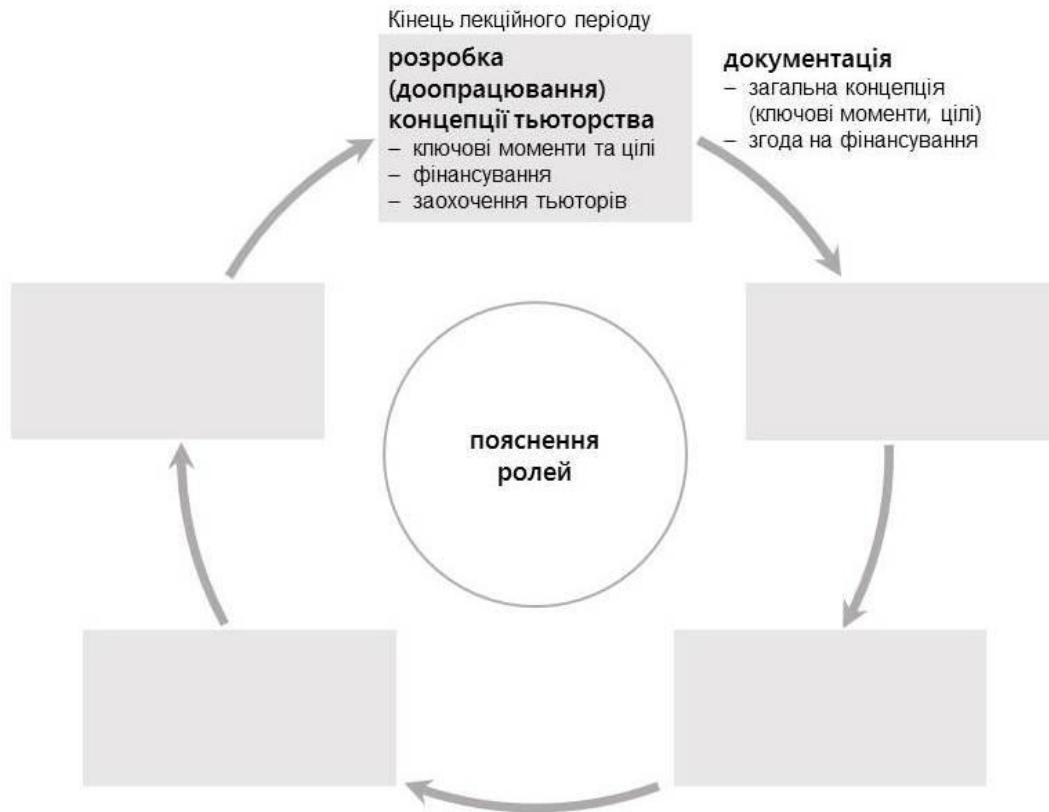

Рис. 3: Процес – розробка та доопрацювання концепції тьюторства

Для того, щоб усі підготовчі етапи було завершено до початку тьюторської програми (переважно з першого по третій лекційний тиждень), необхідно завчасно починати роботу над концепцією. Ми пропонуємо почати цю роботу наприкінці лекційного періоду попереднього семестру. Таким чином, розробка концепції тьюторства на зимовий семестр має розпочатися у липні, а на літній семестр у січні.

Ключові моменти тьюторства

Перший крок на шляху розробки концепції тьюторства – це включення її у навчальний курс та рамкові умови спеціальності. Перевірте, яким чином тьюторство має увійти у навчальну програму. Чи воно пов'язане із конкретним курсом лекцій і має на меті закріплення матеріалу? Чи тьюторство виступає у ролі доповнення до семінарсь-

ких занять та запроваджується для опрацювання й обговорення додаткової літератури? Хто має курувати тьюторством?

Визначте запланований обсяг, кількість студентів та необхідну кількість тьюторів і тьюторок. Щодо кількості тьюторів слід зазначити, що кількість учасників тьюторської програми не повинна перевищувати 25 студентів. За необхідності слід запропонувати декілька тьюторських програм, щоб заохотити більшу кількість студентів.

Приклад: ключові моменти тьюторства	
Назва	Сфера послуг / Менеджмент сфери послуг
Курс	бакалавр економіки
Модуль	Маркетинг та сфера послуг
Куратор	відповідальний за модуль
Місце у навчальній програмі	добровільний супровід лекційного курсу «Сфера послуг/Менеджмент сфери послуг» та «Інноваційний менеджмент»
Вид тьюторства	супровід лекцій
Періодичність	кожен зимовий семестр
Обсяг	14 тижнів, по 2 години на тиждень
Кількість студентів	макс. 300
Кількість занять, які проводять тьютори	10-12 занять на тиждень (за потреби)
Кількість тьюторів	5 тьюторів (кожен пропонує за потреби по 2 заняття на тиждень)

Табл. 1: Приклад ключових моментів тьюторства

Цілі тьюторства

Другий крок – це визначення навчальних цілей тьюторства. Яких результатів мають досягти студенти після участі у тьюторській програмі? Також визначте цільову групу тьюторської програми.

Приклад: Цілі тьюторства	
Чому тьюторство неохідне?	Студенти краще підготовлені до письмового екзамену.
Яку мету та функцію має тьюторство?	Студенти поглиблюють лекційний матеріал, коли <ul style="list-style-type: none"> - індивідуально або колективно виконують завдання, - до того ж отримують відгук про досягнуті результати, - можуть ставити питання на рівних.
Хто є цільовою групою тьюторства?	Студенти-бакалаври третього семестру спеціальності

Табл. 2: Приклад цілей тьюторства

Фінансування тьюторства та заохочення тьюторів

Із готовою концепцією Ви можете використовувати надані кошти або шукати джерела фінансування. Запитайте у Вашого декана або особи, відповідальної за фінансування, чи можна фінансувати тьюторство з бюджету факультету. Якщо ні, то перевірте, чи можете Ви звернутися по фінансування до позабюджетних джерел (наприклад, програми з поліпшення умов навчання).

У деяких вищих навчальних закладах є можливість розглядати тьюторство як складник академічної успішності. Це означає, що тьютори не тільки мають винагороду за договором як помічники, але за свою роботу додатково заробляють кредити з профільної дисципліни або дисципліни за вибором. Лейпцизький університет пропонує модуль із профільної дисципліни, за який студенти можуть додатково отримати 5 кредитів, якщо вони набули дидактичної кваліфікації та задокументували свої тьюторські заняття у формі планів занять.

Приклад: Фінансування тьюторства	
Фінансування	Бюджет факультету.
Заохочення Тьюторів	-Договір про роботу помічника на 6 місяців (9 годин/тиждень). -Для зацікавлених: 5 кредитів на дисципліну за вибором

Табл. 3: Приклад фінансування тьюторства

Розроблена концепція письмово документується. Це важливо із декількох причин: за повторного проведення тьюторської програми із того ж фаху Вам не доведеться вдруге винаходити колесо, і якщо Ви більше не відповідатимете за тьюторство, Ваші колеги зможуть взяти за основу Вашу концепцію та доопрацювати її, замість того, щоб починати роботу з нуля.

Скористайтесь таблицею, наведеною нижче, для того, щоб застосувати нові знання до Вашої концепції тьюторства.

Концепція мого тьюторства	
Назва	
Курс	
Модуль	
Куратори	
Місце в навчальній програмі	
Вид тьюторства	
Періодичність	
Обсяг	
Кількість студентів	
Період тьюторства	
Кількість тьюторів	
Чому тьюторство необхідне?	
Яку мету та функцію має тьюторство?	
Хто є цільовою групою тьюторства?	
Фінансування	
Заохочення тьюторів	

2.2 Пошук тьюторів та тьюторок

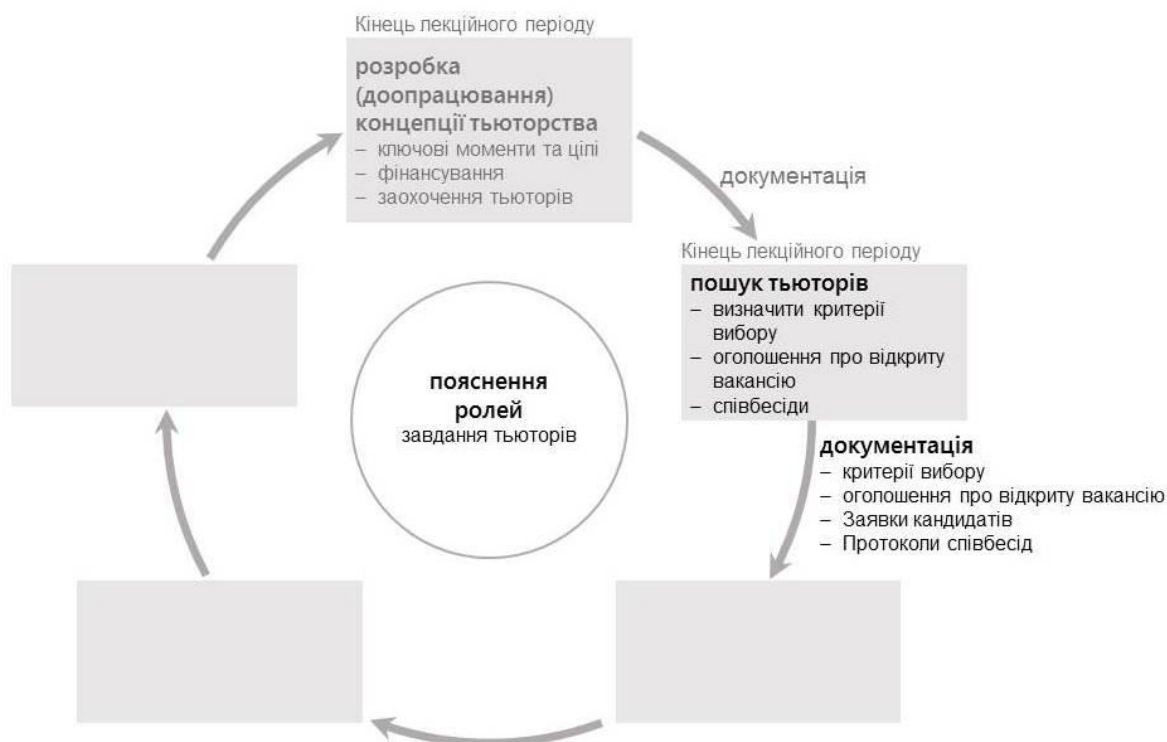

Рис 4: Процес – Пошук тьюторів та тьюторок

Тут йтиметься про пошук здібних тьюторів та влаштування їх на роботу. Зверніть увагу на те, що з-за завершення лекційного періоду може бути важко зв'язатися із більшістю студентів, адже вони можуть проходити практику або просто бути відсутніми в університеті. Саме тому пошук майбутніх тьюторів слід розпочинати наприкінці лекційного періоду попереднього семестру.

Конкурс на вакантну посаду та пояснення ролей

Тьютори повинні чітко знати і розуміти свої завдання та обов'язки, у той час, як куратори мають знати, які труднощі можуть виникнути. Пояснення ролей розпочинається на етапі оголошення конкурсу на вакантну посаду тьютора. Оголошення повинно містити максимально чіткий опис завдань, щоб потенційні кандидати знали, на що вони погоджуються.

Саме тому сформулюйте оголошення якомога детальніше. Надайте короткий опис сфери діяльності (Вашої навчальної установи), чітко сформульовані завдання тьютора та вимоги до кандидатів, які

вони повинні задовольняти. Також подумайте про формальні дані, такі як кількість робочих годин, винагорода, період роботи та кінець прийому заявок.

ЛЕЙПЦИЗЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Підготовче відділення для абітурієнтів Саксонії

Підготовче відділення для абітурієнтів Саксонії при Лейпцизькому університеті відкриває у рамках проекту «Навчання у Лейпцигу» (StiL) конкурс на заміщення наступних посад на період з **01.09.2017 по 31.03.2018** (із можливістю подовження контракту до 31.07.2018):

Приятьель «StiL»-ю

2 помічники студенти / молодші наукові співробітники

9 годин/тиждень

Тема: фахове тьюторство з математики/фізики/хімії

Обов'язки:

Для участі у тьюторській програмі з предметів математика/фізика/хімія для студентів-іноземців підготовчого курсу розшукуються двоє помічників, студенти чи молодші наукові співробітники. Початок програми – 01.09.2017. Робоче навантаження кожної вакансії складає 9 годин/тиждень і включає наступні завдання:

Завдання:

- Самостійне проведення тьюторських занять з предметів математика/фізика/хімія.
 - Запланований обсяг: 120 хв/тиждень математики, 120 хв/тиждень фізики, 120 хв/тиждень хімії.
 - Зміст: програма 11-го та 12-го класів, або ж другий ступінь загальної середньої освіти.
 - За узгодженням із викладачем підготовчого відділення абітурієнтів Саксонії.
- Інтенсивна підготовка до письмового екзамену протягом семестру, підготовка до іспиту у січні/лютому 2018 (червні/липні 2018).
- Підтримка іноземних студентів, передусім на початку семестру (Ласкаво просимо до підготовчого відділення абітурієнтів Саксонії у вересні 2017 року) та впродовж семестру.
- Самостійне проведення екскурсії до математично-технічних факультетів Лейпцизького університету.

Вимоги:

- Освіта бакалавра (вчитель математики, фізики та/чи хімії, бакалавр з математики, фізики, хімії чи подібне), або вчитель гімназії, державний іспит із математики, фізики та/чи хімії (від сьомого семестру).
- Зарахування до Лейпцизького університету у зимовому семестрі 2017/2018 (та літньому семестрі 2018)
- Досвід у сфері діяльності DaF/DaZ (німецька як іноземна мова/як друга мова) та методично-дидактичні знання будуть перевагою.
- Високий рівень володіння німецькою мовою або ж носій мови.
- Міжкультурна компетентність (в ідеалі власний досвід отриманий закордоном).
- Надійність та самостійність.
- Хороші комунікативні навички та соціальна компетентність.

Більше інформації на сайті: <http://www.stil.uni-leipzig.de/stil-buddys-am-studienkolleg>
Резюме із коротким супровідним листом у електронному вигляді надсилати до **07.06.2017** пані Місснер-Дорнбург (miessner-dornburg@uni.leipzig.de).

Рис. 5: Приклад оголошення про відкриття вакансії тьютора

Ваші критерії відбору, оголошення про відкриття вакансії, подані заявки та протоколи проведених співбесід – усе це необхідно письмово задокументувати. Ця інформація може стати у нагоді, якщо фінансування відбувається шляхом залучення позабюджетних коштів, і після завершення програми тьюторства необхідно надати звіт про витрати.

Скористайтеся таблицею, наведеною нижче, для того, щоб застосувати нові знання до Вашої концепції тьюторства.

Пошук тьюторів для моєї тьюторської програми	
Як коротко описати мій навчальний заклад?	
Які завдання входять до майбутніх обов'язків?	
Яким вимогам мають відповідати майбутні тьютори?	
Скільки часу займатиме ця діяльність?	
Які види заохочення можна запропонувати тьюторам?	
Ще про які формальності мають знати кандидати?	
Як звернути увагу студентів на цю вакансію?	

2.3 Підготовка тьюторів та тьюторок

Рис 6: Процес – Підготовка тьюторів

Хороша підготовка тьюторів до їхніх майбутніх обов'язків – це незамінний складник успішного тьюторства. Наприкінці канікулярного періоду, безпосередньо перед початком тьюторської програми, доцільно провести першу організаційну зустріч за участі всіх задіяних осіб. Окрім цього, майбутні тьютори повинні до початку тьюторства пройти фахову та дидактичну підготовку.

Перша організаційна зустріч та пояснення ролей

На першій організаційній зустрічі повинні бути присутні всі особи, що так чи інакше задіяні у тьюторській програмі: майбутні тьютори, викладачі відповідного модуля, представники адміністрації, підтримка яких необхідна (наприклад, працівники секретаріату, які мають надати ключі та необхідні матеріали). Важливий складник усіх зустрічей - це ведення протоколу, щоб усі присутні могли перевірити завдання, які вони на себе взяли, та терміни їхнього виконання.

У дещо більших командах тьюторів та кураторів можна вдатися до письмового формулювання ролей, завдань та очікувань від протилежної сторони. Тьютори та куратори записують свої очікування щодо іншої сторони та розуміння власних завдань і обов'язків на окремих картках. Потім ці картки презентуються у групі (див. рис. 7). Далі відбувається процес порівняння взаємних очікувань та розуміння ролей, встановлюються розбіжності, якщо вони є. Цей етап роботи допомагає уникнути майбутніх конфліктів у команді. Окрім цього, письмове фіксування ролей та завдань підвищує рівень відповідальності обох сторін. У разі виникнення конфліктів чи інших труднощів завжди можна ще раз подивитися на задокументовані домовленості і скорегувати поведінку.

Name	Motivation	Rolle / Aufgaben	Erwartungen an die Gruppe
Anett	pos. Erfahrungen	Begleitung d. Neuen Tutoren	motivierte Mitarbeit
Julia	Kennenlernen einer neuen Lehrform	Unterstützung der neuen Tutoren	Engagement
Karla	Besonderheiten von Online-Lernen erforschen eigene Erfahrung weitergeben	Lernbegleiter f. Tutoren Leitung	Selbstständiges Fragen u. Lernen Sich verantwortlich fühlen f. das Tutorium
Isabell	Vertiefungsprojekt eigene Teilnahme (2010) eigenes Wissen weitergeben	Teammitglied Erfahrungen in Präsenz-Lehre einbringen	fachliche Unterstützung gemeinsame Verbesserung d. Tut. aufgrund d. Erfahrungen
Gretel	als Tutorium zu arbeiten Online-Tutorium ausprobieren	ein Pädchen im Laufwerk	Motiviert Erfahrungen von den „alten“ Tutorium

Рис. 7: Приклад письмового документування індивідуального розуміння майбутніх ролей та взаємних очікувань команди тьюторів

Дидактична кваліфікація

У багатьох вищих навчальних закладах існують спеціальні програми підготовки тьюторів (наприклад, від методичного відділу дидактики вищої школи університету / федеральної землі або самостійної організації). Проходження дидактичної кваліфікації слід організувати в робочі години тьюторів. У Лейпцизькому університеті дидактична кваліфікація тьюторів набувається в межах курсу лекцій з Тьюторингу (Tutoring-Kolleg) (www.stil.uni-leipzig.de/tutoring).

Пояснення фахових особливостей роботи

Пояснення фахових особливостей роботи може здійснюватися колишніми тьюторами, що займали цю посаду минулого семестру. Якщо ж таких немає або з ними, наразі, відсутній зв'язок, Ви як куратор відповідаєте за забезпечення тьюторів усім необхідним (література, конспекти лекцій, плівки для проекторів, завдання та відповіді до них і т. ін.).

Скористайтеся таблицею, наведеною нижче, для того, щоб застосувати нові знання до Вашої концепції тьюторства.

Підготовка майбутніх тьюторів	
Коли і де відбудеться перша організаційна зустріч?	
Хто братиме участь в організаційній зустрічі?	
Які теми розглядаються на організаційній зустрічі?	
Яким чином команда визначає ролі, обов'язки та взаємні очікування?	
Яким чином здійснюється дидактична підготовка тьюторів?	
Яким чином здійснюється фахова підготовка тьюторів?	

2.4 Курування тьюторами та тьюторками

Рис. 8: Процес – Курування тьюторами та тьюторками

Важливий складник якісного курування тьюторами – це регулярні зустрічі-консультації, мета яких - обговорення роботи (наприклад, у разі виникнення складних ситуацій). Одним із завдань тьюторів є документування їхніх занять із студентами. План проведення заняття (мета, зміст, методи) – це найкращий варіант такого документування. Якщо ж Ви залучаєте декількох тьюторів з Вашої спеціальності, можете організувати для них взаємовідвідування занять.

Консультації

Для консультування тьюторів ідеально підходить укладання розкладу регулярних зустрічей, наприклад, раз на два тижні. Під час цих зустрічей Ви можете дізнатися про актуальний стан перебігу тьюторської програми, що було опрацьовано, і використовувати отриману інформацію при плануванні наступних лекцій. З іншого боку, тьютори можуть дізнатися про важливі елементи Ваших занять, та звернути на них увагу у своїй роботі. Водночас тьютори можуть звернутися до Вас із питаннями з фаху, на які вони на заняттях зі студентами самостійно не можуть надати відповідь.

У результаті регулярних зустрічей та обміну інформацією Ваші заняття настільки узгоджуються з заняттями тьюторів, що студенти сприймають їх у межах модуля як цілісну концепцію. Це – найкраща передумова для досягнення хороших результатів навчання, які, у свою чергу, матимуть позитивний вплив на оцінку досягнутих результатів.

Потурбуйтеся про складення протоколу кожної такої консультації, щоб пізніше Ви могли повернутися до їх змісту.

Курування у складних ситуаціях

Надайте тьюторам можливість обговорювати складні ситуації, які можуть виникнути під час їхніх занять зі студентами, якщо у цьому є потреба. Можете проводити такі обговорення на регулярних консультаціях. У такому випадку Ви маєте створити довірчу атмосферу на консультаціях, що, у свою чергу, дозволить тьюторам вільно ділитися труднощами та проблемами, які можуть виникати в їхній роботі зі студентами. Будь ласка, зверніть увагу на те, що між Вами та тьюторами існує подвійна взаємозалежність: Ви вирішуєте, чи поновлювати співпрацю із тьюторами, а також, за нагоди, перевіряєте їх майбутні результати навчання. Для Вашого подальшого розвитку як куратора радимо документувати всі проведені консультації. Якщо у майбутньому у тьюторів виникатимуть схожі проблеми, Ви вже зможете скористатися готовим рішенням.

Одну із можливостей обговорення проблемних ситуацій у команді тьюторів являє собою групова консультація. Для цього спочатку визначте та занотуйте усі проблеми, які виникли у тьюторів. Розподіліть їх на групи (за подібністю випадків), з'ясуйте усі можливі деталі та встановіть послідовність розгляду наявних проблем. Тільки після цього розпочинається власне консультація, під час якої усі проблеми обговорюються згідно з визначеною чергою. Важливо, щоб у ході обговорення тьютори ділилися ідеями щодо вирішення проблемних ситуацій, щоб ініціатива походила саме від них. Пропозиції щодо можливого вирішення проблем слід оформити у вигляді плакатів, сфотографувати та забезпечити усім тьюторам доступ до цифрової версії плакатів.

На рисунках 9 та 10 Ви бачите приклади рішень, запропонованих тьюторами в ході обговорення двох проблемних ситуацій:

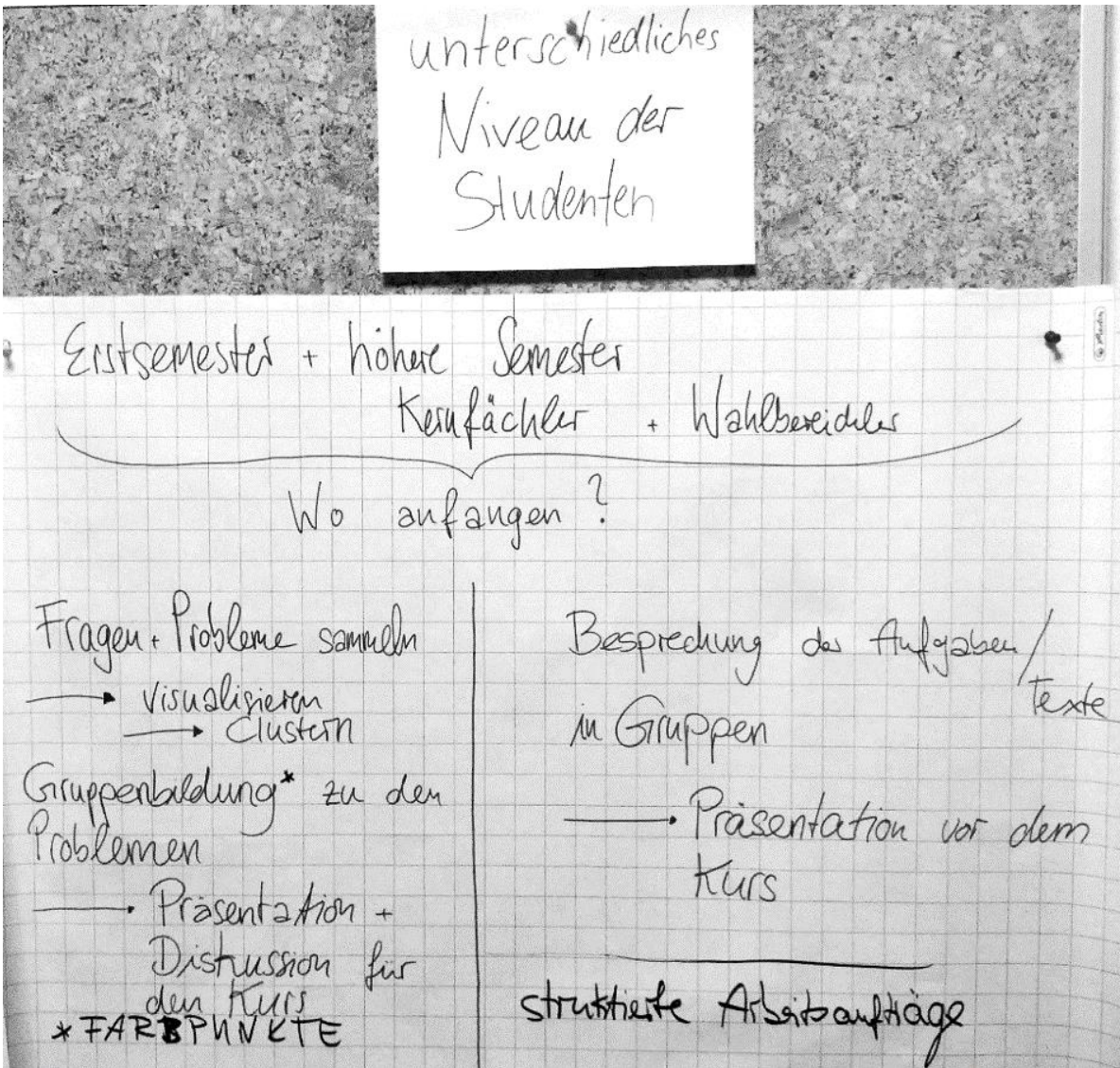

Рис. 9: Консультація – Різний рівень знань студентів

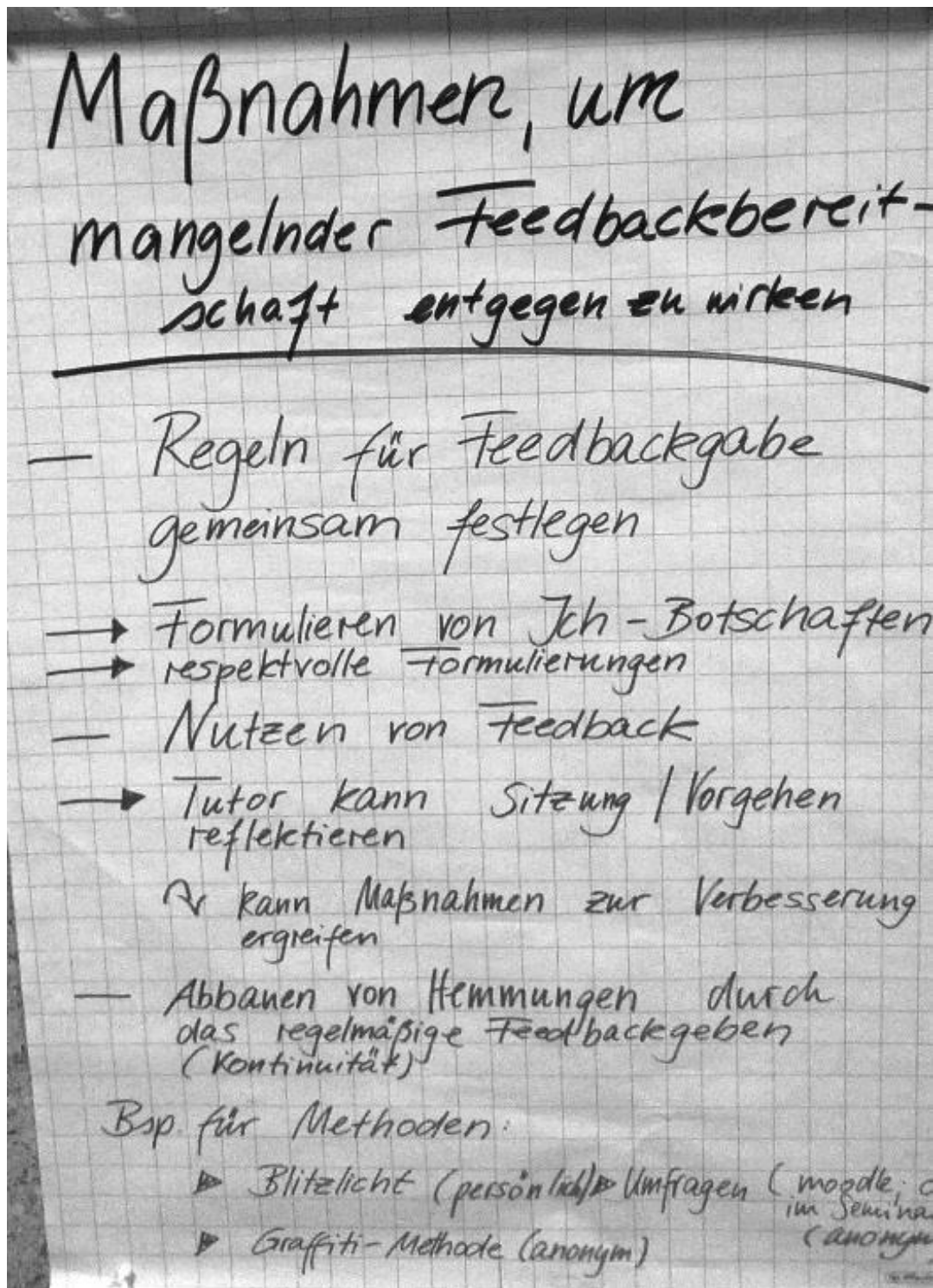

Рис. 10: Консультація – Брак активності при наданні фідбеку

Більше інформації з курування у контексті вищої школи Ви можете знайти у відділі дидактики Вашого навчального закладу або Вашої федеральної землі (наприклад, www.hd-sachsen.de → Programm → Kursangebot).

У Лейпцизькому університеті Ви можете поради́ти тьюторам звернутися за практичною консультацією до організаторів курсу лекцій з Тьюторингу (Tutoring-Kolleg). Там тьюторам надається можли-

вість розглянути свої конкретні проблеми разом із колегами під уважним педагогічним супроводом (stil.uni-leipzig.de/tutoring/qualifizierungsangebot).

План проведення заняття

Спонукайте тьюторів до документування приблизного та детального планування їхніх занять зі студентами у табличній формі. Вони, по-перше, додають тьюторам упевненості під час проведення занять, і по-друге, формують базу для обговорення на регулярних консультаціях. Окрім цього, концепції, розроблені тьюторами, будуть задокументовані і збережені для наступних поколінь тьюторів.

№	Час	Цілі	Зміст	Методи	Матеріали/ зауваження

Рис. 11: Шаблон плану проведення заняття

Курс тьюторингу Лейпцизького університету навчає тьюторів на своїх майстер-класах правильному використанню такого інструмента, як план проведення заняття, та спонукає їх використовувати цей інструмент для планування їхніх наступних тьюторських занять зі студентами.

Колегіальне відвідування занять під час тьюторства

При взаємовідвідуванні занять двоє чи троє тьюторів кооперуються, щоб поділитися своїм викладацьким досвідом та підвищити власний рівень викладання. Для цього вони відвідують заняття один одного та спостерігають за тим, як відбувається процес викладання на засадах партнерства у їхніх колег. Відвідування заняття складається із чотирьох кроків:

Крок 1

Тьютори знайомляться між собою та визначають критерії, за якими має відбуватися спостереження за процесом викладання на засадах партнерства (критерії оцінювання заняття).

Крок 2

Тьютори відвідують заняття один одного та спостерігають за процесом викладання на засадах партнерства згідно з встановленими критеріями. Вони записують свої спостереження у протокол відвіданого заняття.

Крок 3

Обговорення, на якому тьютори обмінюються своїми спостереженнями із колегою, чиє заняття вони відвідали.

Крок 4

Тьютори, заняття яких відвідувались колегами, вирішують, що із побаченого колегами вони можуть використати задля покращення власних тьюторських занять, та вносять результати у протокол розвитку.

Ви можете самостійно організувати тьюторські міні-групи, якщо залучаєте до роботи на своєму курсі декількох тьюторів. У Лейпцизькому університеті Курс тьюторингу може надати Вам допомогу при створенні таких груп та колегіальному взаємовідвідуванні занять (www.stil.uni-leipzig.de/tutoring/begleitangebote).

Як приклад анкети відвідування заняття пропонуємо Вам ознайомитися із інструментом, який ми розробили разом із тьюторами навчальної клініки (LernKlinik) Лейпцизького університету (див. рис. 12). Йдеться про інституцію університетської клініки, в якій студенти медицини формують свої професійні навички лікаря. На курсах, які проводять тьютори, студенти тренуються брати кров, допомагати при пологах, накладати гіпс та хірургічні шви і т. ін. На багатьох із цих курсів використовуються симулятори, на яких студенти тренуються, використовуючи автентичні інструменти (наприклад, катетери та стетоскоп). Тьютори починають із теорії, демонструють навички, які студенти потім самостійно відпрацьовують під їхнім наглядом. При цьому важливо, щоб демонстрація була добре структурованою, та всім студентам було добре її видно. Під час формування певної навички складність може полягати в активізації та залученні всіх студен-

тів, адже на симуляторі може працювати не більше однієї особи. Ці та інші роздуми знайшли втілення у наступних анкетах відвідування занять:

Приклад: Анкета взаємовідвідування занять
<p>1. <u>Спостереження</u></p> <p>Будь ласка, запиши свої враження максимально точно та детально. Занотувуй свої враження стосовно:</p> <ul style="list-style-type: none">– підготовки курсу;– вступної частини курсу (привітання, вступ, використання робочих матеріалів...);– спілкування між тьютором та студентами:<ul style="list-style-type: none">○ запитання-відповідь (зустрічні запитання до групи, проміжок часу між запитанням та відповіддю...);○ активізація попередніх знань, сприйняття попередніх знань різного рівня;○ мова тіла (наприклад, зоровий контакт...);○ узагальнення змісту (наприклад, візуалізація, письмове фіксування стану хворого...);– поведінки тьютора / тьюторки під час демонстрації (системна демонстрація техніки, що відпрацьовуватиметься, наприклад, за допомогою методу Пейтона або ж чотирьох кроків, слідкування за тим, щоб усім було добре видно...);– пов'язування теоретичних знань (лекція) із моторними навичками (наприклад, знайти теоретично відомі точки аускультатії, упорядкувати теоретичні знання про хвороби за допомогою описів синдромів);– забезпечення співпраці усіх студентів (взаємодопомога, завдання для студентів поки вони чекають на свою чергу тренування на симуляторі). <p>2. <u>Після спостереження</u></p> <ul style="list-style-type: none">– Які у тебе є ідеї щодо концепції курсу, за яким велося спостереження? Що слід залишити, що змінити?– Які висновки ти зробив/зробила для своєї діяльності як тьютора?

Рис. 12: Приклад анкети відвідування занять із Лейпцизької учбової клініки (LernKlinik)

Скористайтеся таблицею, наведеною нижче, для того, щоб застосувати нові знання до Вашої концепції тьюторства.

Курування тьюторами та тьюторками	
Коли і з ким відбуваються консультації?	
Хто і яким чином консультиє тьюторів щодо складних ситуацій?	
Яким чином тьютори документують свої заняття?	
Чи колегіально відвідують тьютори заняття один одного, і хто проводить інструктаж?	

2.5 Оцінка тьюторства та висновки

Рис. 13: Процес – оцінка тьюторства

Наприкінці лекційного періоду оцінюються різні аспекти тьюторської програми для того, щоб оцінити якість та зрозуміти, що слід зберегти у наступній програмі, а що слід змінити.

Оцінка тьюторства

Є два варіанти оцінювання тьюторства: оцінка тьюторами та оцінка у рамках офіційної системи оцінювання навчального закладу.

Оцінка тьюторами

відбувається в ході або наприкінці тьюторської програми, є частиною навчального процесу програми, тьютори особисто несуть за неї відповідальність. Цей варіант спрямований на поетапну або загальну оцінку програми тьюторами і дає їм ідеї щодо необхідності внесення змін у майбутньому як в окремі частини, так і в усю програму їх тью-

торства. Студенти, задіяні у тьюторській програмі, аналізують власний досвід навчання й отримані результати та роблять висновки для подальшого планування свого навчання. В якості інструментів оцінювання пропонуємо варіації таких методів, як *графіті*, *оцінка і наступне опрацювання* чи *спалах* (усі по колу висловлюють свою думку):

Графіті²

Перебіг
<ul style="list-style-type: none"> - Тьютори пишуть на плакатах початки речень, наприклад: «Щодо змісту тьюторської програми я хочу сказати...», «Щодо методу роботи я хочу сказати...», «Я хочу сказати тьютору...». Плакати розподіляються по аудиторії (можна розкласти їх на партах). - Студенти самостійно продовжують речення.
Настанови
<ul style="list-style-type: none"> - Задля збереження анонімності та уникнення соціально бажаних відповідей, тьютори виходять із аудиторії поки студенти пишуть. - Тьютори оцінюють отримані результати після завершення тьюторського заняття та використовують отримані поради і зауваження для покращення наступного заняття або роблять висновки щодо розвитку тьюторства. Те, що себе виправдало, звісно можна залишити.

Табл. 4: Метод Графіті (KNOLL)

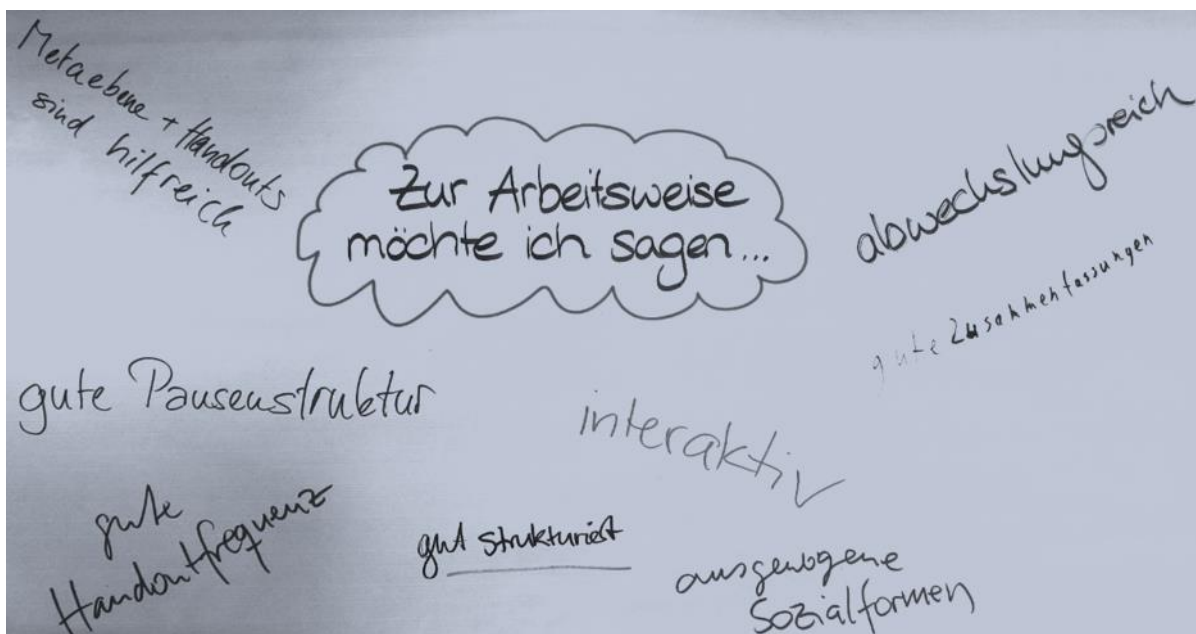

Рис. 14: Приклад плакату графіті

² див. KNOLL 2007: 182-184

Оцінка/наступний аналіз³

Перебіг
<ul style="list-style-type: none"> - Тьютори кладуть по центру аудиторії плакат, на якому зображені 3 шухляди комоду. На кожній шухляді написано початок речення: «Це я візьму із собою...», «Це я залишу тут...», та «Цього я досі не розумію». - Студенти записують на картки, що вони покладуть у кожную шухляду. - Наприкінці вони сортують свої картки та коментують свою відповідь.
Настанови
<ul style="list-style-type: none"> - Використовуйте картки різного кольору для різних шухляд. Це полегшить сортування. - Студенти можуть прикріпляти картки анонімно, не пояснюючи свою відповідь.

Табл. 5: Метод оцінки/доопрацювання (KNOLL)

Рис. 15: Приклад використання методу візуалізації для оцінки/доопрацювання

³ див. KNOLL 2007: 244-247

Спалах⁴

Перебіг
<ul style="list-style-type: none">– Тьютор записує початок речення, або запитання на фліп-чарті/слайді презентації: «Ці знання із курсу я візьму із собою...» чи «Що я візьму з собою сьогодні?»– Студенти закінчують речення або стисло відповідають на запитання, одним чи двома реченнями. Їх відповіді не коментуються.
Настанови
<ul style="list-style-type: none">– Задля дотримання бажаної форми опитування «Спалах» під час дискусії чи запитань тьютори мають звернути увагу учасників на те, що метою цього методу вважається створення загальної картини наявних точок зору без їх детального розгляду та обговорення.– Тьюторам слід занотувати всі відповіді студентів для їх подальшого опрацювання.

Табл. 6: Метод «Спалах» (KNOLL)

Спонукайте Ваших тьюторів документувати отримані результати оцінювання та обговорювати їх із Вами. У обговоренні Ви можете разом вирішити, які висновки слід зробити для подальших тьюторських курсів.

Оцінка у рамках офіційної системи оцінювання навчального закладу

Якість навчання у ВНЗ повинна регулярно оцінюватися.⁵ Для цього декани факультетів регулярно готують звіти та надають їх керівництву ВНЗ.⁶ Таке законодавче регулювання⁷ зазвичай передається вищими навчальними закладами у спеціальні ради з оцінки якості викладання, які визначають спосіб перевірки якості окремого навчального курсу. Там, наприклад, зазначено, що оцінювання відбувається на кожен другий повтор навчального курсу⁸ і має проходити з використанням пропонованих методів оцінювання⁹.

Однак, визначений метод оцінювання навчальних курсів університету (наприклад, довгі анкети із закритими запитаннями) може

⁴ див. KNOLL 2007: 237f.

⁵ див. Закон Саксонії про вищу освіту, §9, абзац 1

⁶ див. там само, абзац. 3

⁷ Закону федеральних земель про самостійність вищої освіти

⁸ див. Universität Leipzig 2015, §6, абзац 2

⁹ див там само, абзац 4

не підходити для оцінювання тьюторської програми (не передбачено можливості пропонування конкретних шляхів покращення).

Саме тому, радимо Вам уважно перевірити, який спосіб оцінювання тьюторської програми Вам більше підходить. Для отримання детальної інформації щодо другого варіанту оцінювання (оцінка у рамках офіційної системи оцінювання навчального закладу) зверніться у деканат чи до працівника, який відповідає за підвищення якості навчання.

Висновки для розвитку наступних тьюторських програм

Вирішальним у покращенні якості тьюторства розглядаємо правильні висновки на майбутнє, зроблені із отриманого досвіду, та їх документування. Досвід набувається із наступних джерел:

- спостереження тьюторів та студентів за перебігом тьюторської програми;
- спостереження викладачів щодо навчальних курсів, до яких належать тьюторські програми;
- результати оцінювання тьюторської програми.

Для того, щоб зібрати всю цю інформацію для подальшого використання, пропонуємо організувати заключну зустріч для всіх, хто брав участь у тьюторській програмі: тьюторів, викладачів відповідних курсів та, за нагоди, студентів - учасників тьюторської програми. Протокол зустрічі має містити те, що слід зберегти при плануванні наступної тьюторської програми, й те, що слід змінити (напр., залишити пробний письмовий екзамен та скоротити обсяг матеріалу).

Досить часто тьюторські програми пропонуються щорічно. Так, вступні тьюторські програми проходять, напр. кожного зимового семестру, бо тоді відбувається зарахування на навчання. Таким чином, від заключної зустрічі до першої організаційної зустрічі наступної програми може пройти декілька місяців. Щоб не втратити потрібну інформацію та щоразу не винаходити велосипед, потрібно усе детально документувати.

Передача знань наступному поколінню тьюторів чи викладачів

Викладання у вищій школі пов'язане із постійною зміною працівників. Ця особливість стосується і тьюторства. Викладачі та тью-

тори йдуть у зв'язку із закінченням контрактів чи навчання, і на їхні місця приходять нові. Однак зміна персоналу не повинна призводити до розриву Кола якості. Цього можна уникнути, якщо передати наступному поколінню працівників детальну інформацію щодо розглянутих вище процесів. Усю необхідну інформацію можна передати разом із планами наявних тьюторських концепцій та відповідними матеріалами (разом із завданнями, планами-конспектами, результатами оцінювання). Якщо перехідна фаза між старими та новими працівниками відсутня, усі необхідні матеріали мають зберігатися в особи, що працюватиме на факультеті протягом тривалого періоду часу (наприклад, у секретаря чи професора), а також в електронному вигляді на головному комп'ютері.

Скористайтесь таблицею, наведеною нижче, для того, щоб застосувати нові знання до Вашої концепції тьюторства.

Оцінка мого тьюторства та висновки

Яким чином оцінювати тьюторство?	
Яким чином робляться висновки для подальшої роботи?	
Які документи слід передати наступному поколінню тьюторів і викладачів?	
Де зберігатимуться документи (секретаріат, у професора)?	
Коли і хто передає інформацію?	

3 Підсумок: Багато зусиль, які того варті!

Рис. 16: Коло якості з усіма процесами

Пропонований огляд усіх процесів та робочих етапів на перший погляд може видатися дуже містким. Дійсно, якісне викладання неможливе без старанної праці ані у тьюторстві, ані в інших сферах вищої школи.

Цей посібник допоможе Вам планомірно підійти до вирішення всіх труднощів, пов'язаних із процесом запровадження тьюторства з Вашої спеціальності. Адже хороше планування зменшує навантаження і допомагає зосередитися на головному: допомагати студентам навчатися на Ваших тьюторських заняттях.

Завдяки роботі із Колом якості організація тьюторських програм із часом ставатиме все простішою. Концепція тьюторства вже буде не тільки готовою, а ще й випробуваною. Є приклад оголошення про відкриття вакансії, треба лише замінити дати. Працівники адміністрації університету вже будуть ознайомлені та автоматично перейматимуть завдання, пов'язані із тьюторством. Анкету оцінювання вже протестовано і можна застосовувати знову. Досвідчені тьютори пропонують програму вдруге, і т. д.

І тому ми надихаємо Вас цілісно обдумувати всі процеси у плануванні тьюторства. Ми впевнені, це матиме позитивний вплив на тьюторство з Вашого фаху.

Бажаємо Вам успіхів,

Міхаель Гемпель, Штефані Вімер та Аніта Зекира

Джерела

KNOLL, J. (2007): Kurs- und Seminarmethoden. Ein Trainingsbuch zur Gestaltung von Kursen und Seminaren, Arbeits- und Gesprächskreisen. 11., vollständig überarbeitete und erweiterte Auflage. Weinheim und Basel.

Sächsisches Hochschulfreiheitsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 15. Januar 2013. Online verfügbar unter https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift_gesamt/10562/27624.html (zuletzt geprüft am 13.06.2017).

UNIVERSITÄT LEIPZIG (2015): Ordnung zur Evaluation von Lehre und Studium an der Universität Leipzig. Online verfügbar unter https://www.uni-leipzig.de/universitaet/profil/entwicklungen/amtliche-bekanntmachungen.html?kat_id=882 (zuletzt geprüft am 13.06.2017).

ЧАСТИНА ДРУГА

ДЛЯ КЕРІВНИКІВ, ЯКІ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ
ТЮТОРСТВО ВСІМ НЕОБХІДНИМ

Аніка Крамер (Лейпцизький університет)

4 Якісне тьюторство – як я можу заохотити достойних?

4.1 Вступ

За надання фінансування на допоміжну робочу силу тьюторських програм відповідають різні особи, які й приймають фінальне рішення. Поміж інших, це – декани факультетів, зам. деканів з навчальної роботи, наукові співробітники та координатори проектів. Усі вони мають знайти ефективні шляхи розподілу коштів, які б дозволили фінансувати високоякісні тьюторські програми. Далі описується приклад позитивної практики отримання фінансування для тьюторства на основі конкурсної процедури. Його було розроблено на факультеті педагогіки Лейпцизького університету у рамках проекту якісного навчання «Навчання у Лейпцигу (StiL)»¹⁰

4.2 Внутрішня конкурсна процедура факультету педагогіки Лейпцизького університету

Далі ми детально пояснимо із чого все почалося, покажемо шаблон заявки, детально опишемо критерії відбору та конкурсну комісію конкурсної процедури, а також проілюструємо все це на прикладі тьюторського проекту, що отримав фінансову підтримку.

Із чого все почалося

Вихідною точкою для створення конкурсу стало наступне питання: Яким чином можна створити на факультеті структури для високоякісного тьюторства, залучаючи фінансування до проекту? Задля уникнення використання тьюторського фінансування не за призначенням, було вирішено запровадити процедуру надання контракту на конкурсній основі, за якою б гроші кожен семестр розподілялися на організацію тьюторських програм.

¹⁰ Конкурсну процедуру на факультеті педагогіки було розроблено за зразком конкурсу на фінансування розвитку інноваційних проектів викладання на партнерських засадах від LaborУніверситету Лейпцизького університету (див. LaborUniversität 2017a та 2017b).

Шаблон заявки

Зацікавлені викладачі подають заявки, що містять інформацію про складники запланованого тьюторського проекту. Заявка повинна мати наступні дані:

The diagram illustrates the structure of a project application form. It consists of five horizontal sections, each with a label in a grey rounded rectangle on the left and a corresponding empty rectangular box on the right for input. The sections are: 1. 'Назва та обсяг проекту' (Name and scope of the project), 2. 'Короткий опис' (Short description), 3. 'Проблематика' (Problematics), 4. 'Цілі та цільові групи' (Goals and target groups), and 5. 'Дидактична концепція та попередній план' (Didactic concept and preliminary plan).

Рис. 17: Дані заявки для тьюторських проектів

Усі пункти заявки буде розглянуто більш детально на прикладі тьюторської програми з корекційної педагогіки¹¹.

Назва та обсяг проекту

Спочатку слід обрати влучну назву для проекту. Обсяг проекту – це інформація щодо місця тьюторського проекту у наявній системі занять. Тобто, слід визначити, на якому рівні запроваджуватиметься проект – на рівні модуля чи навчальної дисципліни.

Назва: Практичні основи та навички (спеціального розвиваючого) догляду для корекційних педагогів спеціалізації: розвиток великої моторики

Обсяг проекту: модуль¹²

¹¹ див. Heinze/Thiele 2017

¹² там само.: 1

Опис курсу

Запланований тьюторський проект коротко описується: до 2000 др. знаків. За допомогою цього опису потрібно довести, що центральні елементи ідеї можуть бути представлені у межах заданого обсягу.

Метою тьюторської програми є ознайомлення студентів із основами спеціального догляду у контексті школи. З одного боку, мета полягає в ознайомленні із методичними можливостями спеціального догляду, а з іншого – у відпрацюванні рутинних ситуацій зі шкільної практики шляхом переймання простих заходів із догляду.

Для цього буде запрошено експерта, що мешкає із персональним помічником. Це має викликати рефлексійний обмін думками про бажання та необхідність догляду за певною групою людей. Також мають проводитися різні інтенсивні курси [...]. У межах усіх курсів увага приділятиметься не тільки застосуванню різноманітних технік, але і шляхам заохочення учнів до співпраці та самостійності. Окрім цього, питання гігієни не повинно лишатися поза увагою. [...] Для забезпечення інтенсивності навчання із центрів спеціального догляду та навчальних закладів [...] будуть надаватися різноманітні матеріали для їхньої презентації та ознайомлення. Також передбачені екскурсії до цих закладів, де студенти зможуть потренуватися у користуванні немобільними допоміжними засобами (наприклад, підйомником для інвалідів).¹³

Проблематика

Наступною після короткого опису йде експлікація проблематики. Тобто, які причини і яке бажання лежать в основі ідеї запланованого тьюторського проекту? Чому тьюторство – це адекватна відповідь щодо зазначеної проблематики? Конфігурація проблематики має спонукати учасників конкурсу до рефлексії з приводу доцільності та сенсу застосування тьюторства у відповідному контексті. Це дозволяє уникнути планування тьюторських програм, якщо основну проблему можна вирішити іншими шляхами, наприклад за допомогою внутрішніх ресурсів та структуризації, адже причиною є брак викладачів для модуля. Основою для застосування тьюторства має бути дотичність до найбільш чутливих фаз навчання або наразі, якщо певні навчальні процеси краще проходять відповідно до концепції вікової рівності.

¹³ там само: 2

[...] Хоча у школах, як правило, працюють медбрати, медсестри та асистенти, часто буває так, що вчителі мусять самі надавати спеціальну допомогу. На майбутньому робочому місці такі навички можуть знадобитися особливо під час шкільних подорожей та екскурсій, на перервах або, якщо хтось із колег захворіє.

Коли студенти вперше проходять практику у шостому семестрі і вперше беруть на себе відповідальність у ситуаціях необхідності надання допомоги з догляду, часто може виникнути відчуття невпевненості. [...]. Також маються на увазі ситуації, в яких студенти потребуватимуть відповідних практичних знань, щоб можна було діяти професійно. Підвищене відчуття власної невпевненості у таких ситуаціях може призвести до сумнівів щодо доцільності вибору своєї професії, тому організація спеціального тьюторського курсу може мати позитивний вплив на успішність навчання. [...]

До сьогодні надання медичної допомоги з догляду розглядалося у рамках навчання поверхово, суто теоретично. [...] Тьюторство ж пропонує можливість практичного підходу до розгляду зазначеної проблематики. [...] ¹⁴

Цілі та цільові групи

На цьому етапі слід чітко визначити цільову групу тьюторської програми та цілі, які перед нею ставляться. Мету слід формулювати у вигляді опанування компетентностей. Вони стануть основою для створення плану тьюторського проекту (Яким чином слід спланувати хід проекту, щоб досягнення поставлених цілей стало можливим?) та можливих форм оцінювання (Як перевірити, чи були досягнуті поставлені цілі?).

Цілі: студенти ...

... ознайомлені із заходами зі спеціального догляду, які можуть знадобитися у роботі з учнями з особливими потребами [...].

... можуть самостійно практикувати обрані заходи зі спеціального догляду.

... можуть застосовувати обрані заходи спеціального догляду.

... можуть на основі власного досвіду робити висновки про потреби певного кола людей у контексті необхідного догляду та (медичної) допомоги. Сюди, наприклад, можна зарахувати проблему догляду у

¹⁴ Там само: 2

ситуаціях, коли важливе значення має стать, а також дотримання певної дистанції.

Цільова група: студенти шостого семестру корекційної педагогіки (спеціалізація: Розвиток великої моторики)¹⁵

Дидактична концепція та попередній план

Планування дидактичної концепції та перебігу тьюторської програми стане корисною опорою для її подальшого детальнішого планування та реалізації. Слід звернути увагу на кількість робочих годин тьюторів (разом з їхньою дидактичною кваліфікацією, попередньою підготовкою та заключним аналізом результатів).

Дидактична концепція:

[...] центральним методичним елементом тьюторської програми стане проходження практики у парі з іншим тьютором. Це робить можливим перехід від навчання до самостійного вивчення матеріалу завдяки виконанню вправ [...]. Тому значущими при плануванні тем, окрім аспектів, зазначених вище, мають також бути питання, що виникатимуть у студентів під час цієї паралельної практики. До цих і запланованих тем тьютори надають фахову інформацію і демонструють наочний та відеоматеріал, який можна опрацювати завдяки існуючим можливостям партнерів факультету (такі матеріали можуть стосуватися допоміжних засобів, які не можна напряму придбати у рамках тьюторської програми, як напр. принцип функціонування електричного інвалідного візка). [...]

Заняття використовуються для опрацювання теоретичних основ майбутньої практики, а тьюторство повинне зосереджуватися на конкретних заходах із формування навичок спеціального догляду за учнями з особливими потребами.[...]

Планується залучити до тьюторства студентів, які мають практичний досвід у сфері надання персональної допомоги, або ж базову підготовку з таких спеціальностей, як догляд за дітьми та хворими, фізіотерапія, робота доглядальника чи ерготерапія. Вирішальним критерієм при подальшому відборі тьюторів, окрім фахових компетентностей, стане наявність дидактичних здібностей. [...] На всіх етапах підготовки та наступного аналізу тьюторам забезпечуватиметься підтримка з фахових та дидактичних питань. Тьютори заздалегідь отримають усю необхідну інформацію щодо завдань та тем модуля і тьюторської

¹⁵ див. там само.: 2

програми. Курування відбуватиметься як на регулярних консультаціях, так і з залученням можливостей обміну інформацією з колегами, що володіють глибокими фаховими знаннями, здобутими протягом багаторічного досвіду роботи та освіти за спеціальністю санітара. Також надається можливість участі тьюторів (добровільно) у щотижневих зустрічах викладацького колективу факультету. [...]

Різномісність запланованих вправ потребує великої кількості робочих годин. Тому планується проводити по дві пари (180 хвилин із гнучким графіком перерви). Також планується організація екскурсій до центрів догляду, учбових закладів у секторі медичного догляду чи підприємств, що виробляють ортопедичну техніку та техніку для реабілітації.

Окрім цього, виконання програми вимагає використання відповідних великих приміщень, необхідних для проведення практичних занять. Доцільним буде використання кабінету психо-моторики та аудиторії для проведення семінарських занять, розташованої поруч, адже вони не просто доступні, а ще й містять корисні матеріали.

Центральним елементом проекту стане документування шляхом запису на наявні фото- та відеокамеру окремих заходів із спеціального розвивального догляду за учнями з особливими потребами. Це має забезпечити стійкий розвиток проекту одразу у двох аспектах. З одного боку, студентам буде простіше пригадати вже вивчене (портфоліо навчання) під час проходження наступної практики, а з іншого, таке документування полегшить стажування наступним тьюторам (передача знань). Тьюторам знадобиться додатковий час, щоб підготувати коментарі до зображень та змонтувати отриманий відеоматеріал. Звісно ж, проводитиметься (проміжне) оцінювання, результати якого впливатимуть на перебіг подальших занять та пропозиції заходів на майбутнє.¹⁶

¹⁶ там само: 3

План:

03.04.- 21.04.	У цей період відбувається інтенсивне стажування тьюторів з питань змісту та методичних можливостей програми. [...] Додатково можна провести зустріч із експертом (гостьова доповідь). 07.04.2017 надається можливість участі у кваліфікаційному майстер-класі «Гарний початок фахового тьюторства», що стане у нагоді у дидактичній підготовці навчальних заходів (див. Tutoring-Kolleg StiL Universität Leipzig 2017).
24.04.- 28.04.	На цьому тижні проводяться: – перший вступний майстер-клас (гостьова доповідь), 90 хв.; – другий вступний майстер-клас «підняття, укладання в ліжку та переміщення хворого в ліжку», 180 хв.
02.05.- 05.05.	Інтенсивна підготовка наступного тематичного майстер-класу та відповідної екскурсії.
08.05- 12.05.	– Тематичний майстер-клас «Використання допоміжних засобів», 180 хв. – Екскурсія, 180 хв. [...].
15.05.- 02.06.	Підготовка до наступних тематичних заходів.
05.06.- 09.06.	Через тижневі канікули на Трійцю, необхідно провести ще два інтенсивних тематичних майстер-класи, тривалістю 180 хв. кожен. Теми: «Догляд за тілом та надання допомоги I і II».

Табл. 7: План тьюторської концепції «Практичні основи (спеціального) догляду та допомоги з догляду особи»

По завершенню періоду практичної роботи, тьютори повинні інтенсивно опрацювати та проаналізувати отримані результати. Сюди, поміж іншого, також відноситься:

- створення фото- та відео-документації для студентів, до якої має бути забезпечений вільний електронний доступ;
- створення тьюторського директорію із спільним доступом (папка на гугл-диску, iCloud), де вся інформація тьюторської програми «Практичні основи та навички (спеціального розвивального) догляду для корекційних педагогів спеціалізації розвитку великої

моторики» повинна бути розподілена за модулями/темами. Ця інформація буде корисною для наступного покоління тьюторів.

У зв'язку із такою інтенсивністю опрацювання результатів проведених занять, час, необхідний на таке опрацювання, розраховується як щонайменше 4х90 хв. на кожні 90 хв. аудиторного заняття.

До того ж, кількість часу, необхідного для участі у кваліфікаційному майстер-класі, становить щонайменше 960 хв., тобто 16 звичайних годин (див. Tutoring-Kolleg StiL Universität Leipzig 2017).

В основу розрахунку тривалості пропонованого проекту покладено наступне:

- 5х 180 хв. + 1х90 хв. = 990 хв. або ж 16,5 годин тьюторських занять,
- по 3960 хв. або 66 годин на попередню підготовку та заключний аналіз цих занять,
- 960 хв. або 16 годин на отримання кваліфікації за курсом лекцій з тьюторингу.

Відповідно до цього, на кожного тьютора необхідно щонайменше 9870 хвилин, тобто 164,5 години. Це відповідає працевлаштуванню на 18,5 тижнів. Отже договір про працевлаштування слід укласти на період від 01.04.2017 до 15.08.2017. [...] ¹⁷

Критерії відбору

Для того, щоб чесно та прозоро розподіляти фінанси, слід визначити критерії процедури надання контракту. Критерії можуть бути різних типів. Завдяки фінансуванню тьюторства проектом забезпечення якості навчання «Навчання у Лейпцигу (StiL)», факультет педагогіки зупинився на трьох типах критеріїв: критерії якості тьюторства вищого навчального закладу, специфічні критерії проекту (з боку джерела фінансування) та специфіка фаху. Далі ці три типи критеріїв буде представлено та описано більш детально (див. рис. 18).

¹⁷ див. там само: 3

Рис. 18: Критерії відбору до фінансування тьюторських проектів

Критерії якості тьюторства

Деякі університети розробили загальні критерії якості для всіх тьюторських програм. Так, наприклад, Лейпцизький університет вирішив запровадити у рамках проекту «StiL» загальні положення та критерії оцінювання якості тьюторства, які за допомогою дефініцій та критеріїв якості визначають, яким має бути тьюторство вищого ґатунку.

Приклади дефініторних критеріїв:

- дотримання відповідного обсягу груп (від 3 до 25 студентів на одного тьютора),
- відмежування від звичайних консультацій.

Приклади критеріїв якості:

- дидактична кваліфікація тьюторів,
- відповідне планування часових та фінансових ресурсів.

Таким чином, у плануванні тьюторських проектів необхідно враховувати час, необхідний для кваліфікованої підготовки тьюторів, попередньої підготовки занять та їх наступного аналізу. Також слід забезпечити можливість передачі знань наступному поколінню тьюторів.¹⁸

¹⁸ див. StiL-Projekt der Universität Leipzig 2016: 41f.

Специфічні критерії проекту

Критерії щодо використання фінансового ресурсу тьюторського проекту визначаються джерелом фінансування. Так, наприклад, на фінансування тьюторських програм з курування та консультування студентів у малих групах розповсюджуються директиви Федерального міністерства освіти та науки (BMBF) щодо фінансування проекту забезпечення якості навчання, адже тьюторські проекти - це його складник.¹⁹ Вищезгаданий проект «StiL» Лейпцизького університету може фінансувати тьюторські програми, спрямовані в першу чергу на підвищення якості початкового етапу навчання та підвищення рівня успішності.²⁰

Специфічні критерії фаху

Поряд із критеріями оцінювання якості університету та специфічними критеріями проекту слід також зважати на специфіку фаху. Тут можуть використовуватися, наприклад, навчальні програми. Конкурсна комісія перевіряє співвіднесеність запланованих тьюторських проектів із цілями навчальної програми курсу або модуля та оцінює значимість доповнення навчальної програми проектами. Також може мати значення рівень інноваційності фаху.

Конкурсна комісія

Насамкінець, необхідні люди, які б за допомогою вищезгаданих критеріїв могли оцінити тьюторські проекти та обрати для фінансування найкращі із них. В ідеалі конкурсна комісія має формуватися таким чином, щоб за кожну групу критеріїв відповідала одна особа. Відповідальним за критерії оцінювання якості тьюторства може бути представник тьюторської програми, за сферу специфічних критеріїв проекту – працівник цього проекту, а за специфічні фахові критерії – особа, що має уявлення про відповідну спеціальність, наприклад, зам.декана із навчальної роботи чи хтось із керівництва інституту. Для більш глибокої оцінки проектів із позиції студентів до складу конкурсної комісії можуть бути запрошені представники органів студентського самоврядування або досвідчені тьютори.

¹⁹ див. BMBF 2014

²⁰ див. StiL-Projekt der Universität Leipzig: 11

4.3 Перспективи. Навіщо фінансувати тьюторство на конкурсній основі?

У розгляді кроків, запропонованих у цьому посібнику, може виникнути питання, які переваги має внутрішнє фінансування тьюторських програм на конкурсних засадах, порівняно із фінансуванням традиційним способом. На перший погляд розподіл за наявністю студентів видається менш затратним. Тому, насамкінець, ми хочемо підкреслити переваги пропонованого методу.

Доскональний розгляд тьюторських концепцій та аналіз процесів планування і курування

Якщо Ви виділите частину фінансування на тьюторство, то завдяки критеріям процесу надання контрактів на конкурсній основі Ви підтримуєте критичний розгляд розробки концепцій, запровадження та заключного опрацювання й аналізу тьюторських програм. Такий аналіз був би неможливим або, щонайменше, не таким глибоким за звичайного розподілу коштів.

Запобігання використанню коштів не за призначенням та створення простору для нових структур

Виділення коштів надає певну гарантію їхнього захисту від використання не за призначенням. Таким чином, кошти на фінансування тьюторства не буде використано для фінансування допоміжних робіт. Замість цього буде створено простір для реалізації нових ідей у тьюторському навчанні.

Участь та рівність шансів

Кожен напрям навчання має рівні шанси на отримання додаткового фінансування для запровадження тьюторських програм, незалежно від розмірів факультету та кількості студентів. Кошти отримує найкращий проект (згідно з встановленими критеріями оцінювання).

Завдяки залученню студентів до процесу відбору (членство у конкурсній комісії), вони можуть долучитися до прийняття рішень щодо навчальних планів та познайомитися з університетом як з організацією, участь у роботі якої не тільки можлива, але і заохочується.

Діалог між викладачами та студентами відбувається не тільки завдяки ініціативі окремих викладачів на їх заняттях, він виходить на новий рівень – рівень розвитку навчальної програми своєї спеціальності.

Підвищення престижу тьюторських програм

Насамкінець, завдяки конкурсній основі фінансування тьюторських програм зростає також їх престиж та цінність у навчанні. Це, знову ж таки, на користь усіх учасників: викладачів, тьюторів і не в останню чергу студентів.

Позитивний вплив на базове викладання

Якісні тьюторські програми у багатьох аспектах позитивно впливають на базове викладання:

- Викладачі, задіяні у тьюторських програмах, діляться із колегами своїм викладацьким досвідом. Роздуми та пропозиції щодо тьюторських програм стають імпульсами до подальшого вдосконалення власних занять.
- Доповнення курсів тьюторськими програмами йде студентам на користь, адже вони поглиблюють отримані знання.
- Запровадження фінансованої концепції тьюторства стає прикладом для інших факультетів та спеціальностей, які в результаті самі беруть участь у конкурсі, удосконалюють навчальний процес та отримують користь від тьюторства.

Джерела:

BMBF (2014): Verbindliche Regelungen zur Erstellung von Fortsetzungsanträgen im Bund-Länder-Programm für bessere Studienbedingungen und mehr Qualität in der Lehre. Online verfügbar unter: https://www.bmbf.de/files/Foerderaufruf_Periode_2.pdf (zuletzt geprüft am 08.06.2017).

HEINZE, D. & THIELE, A. (2017): Antrag zur Förderung eines Tutorien-Projektes an der Erziehungswissenschaftlichen Fakultät im Rahmen von StiL. („Praktische Grundlagen der (Förder-)Pflege und der persönlichen

Assistenz für Pädagog*innen des Förderschwerpunktes körperlich-motorische Entwicklung“) Unveröffentlichtes Dokument.

LABORUNIVERSITÄT DER UNIVERSITÄT LEIPZIG (2017a): Ausschreibung der 7. Projektkohorte. Antrag zur Förderung eines Projektes in der LaborUniversität. Online verfügbar unter: <http://www.stil.uni-leipzig.de/innovative-lehrprojekte-fordern> (zuletzt geprüft am 13.06.2017).

LABORUNIVERSITÄT DER UNIVERSITÄT LEIPZIG (2017b): Handreichung zur Ausschreibung der 7. Projektkohorte der LaborUniversität. Online verfügbar unter: <http://www.stil.uni-leipzig.de/innovative-lehrprojekte-fordern> (zuletzt geprüft am 13.06.2017).

STIL-PROJEKT DER UNIVERSITÄT LEIPZIG (2016): Studieren in Leipzig – Projekt-handbuch. Unveröffentlichtes Dokument.

Список ілюстрацій

Рис. 1:	Коло якості для роботи тьюторів	7
Рис. 2:	Процеси Кола якості для роботи тьюторів	11
Рис. 3:	Процес – розробка та доопрацювання концепції тьюторства 13	
Рис. 4:	Процес – Пошук тьюторів та тьюторок	18
Рис. 5:	Приклад оголошення про відкриття вакансії тьютора	19
Рис. 6:	Процес – Підготовка тьюторів.....	21
Рис. 7:	Приклад письмового документування індивідуального розуміння майбутніх ролей та взаємних очікувань команди тьюторів	22
Рис. 8:	Процес – Курування тьюторів та тьюторок	25
Рис. 9:	Консультація – Різний рівень знання студентів.....	27
Рис. 10:	Консультація – Брак активності при наданні фідбеку.....	28
Рис. 11:	Шаблон плану проведення заняття	29
Рис. 12:	Приклад анкети відвідування занять із Лейпцизької учбової клініки (LernKlinik).....	31
Рис. 13:	Процес – оцінка тьюторства.....	33
Рис. 14:	Приклад плакату графіті.....	34
Рис. 15:	Приклад використання методу оцінки/заключного аналізу	35
Рис. 16:	Коло якості з усіма процесами.....	40
Рис. 17:	Дані заявки для тьюторських проектів.....	45
Рис. 18:	Критерії вибору до фінансування тьюторських проектів.....	52

Список таблиць

Табл. 1:	Приклад ключових моментів тьюторства	14
Табл. 2:	Приклад цілей тьюторства.....	15
Табл. 3:	Приклад фінансування тьюторства	15
Табл. 4:	Метод Графіті (Knoll)	35
Табл. 5:	Метод оцінки/ заключного аналізу (Knoll)	34
Табл. 6:	Метод «Спалах» (Knoll)	36
Табл. 7:	План тьюторської концепції «Практичні основи (спеціаль- ного) догляду та допомоги з догляду особи.....	50

Список ключових понять

- Вибір** тьюторів 16-17
Відвідування занять 27, 31-35
Анкета до відвідування занять 29, 30
Протокол відвідування заняття 30
Документація 12, 20, 37, 38
Заявка 44
Інструменти оцінювання 33-36, 43, 47
Оцінка/наступний аналіз 37
Спалах 33
Графіті 32
Кваліфікація 16, 21-24, 51-52
Ключові моменти тьюторства 13-14
Кругообіг якості (Коло якості) 6, 10, 12, 16, 19, 23, 31, 38
Конкурс на заміщення вакансії 16-18, 43
Консультація 23, 25, 26, 32
Консультування 25-29
Концепція 14-15
Концепція тьюторства 13, 30, 38, 47, 50, 54, 55
Критерії відбору тьюторів 18-20
тьюторських проектів для фінансування 51-53
Критерії якості 52-53
Курування 25-31
Місце у навчальній програмі 13-14, 17
Наслідки 30, 31, 33-37, 39
Оцінювання 31-37
Оцінювання тьюторства 31-36, 50
навчального заняття 36-37
Передача знань наступному поколінню тьюторів та викладачів 38-39
Періодичність 14, 17, 36, 44
Перша організаційна зустріч 21-22, 23, 37
Підвищення кваліфікації кураторів 28-29
Підготовка тьюторів 21-24
Планування 29, 43, 48, 52, 54
Інструменти планування 29
План проведення заняття 29
Пошук тьюторів та тьюторок 18-20
Пояснення завдань 18, 21
Пояснення ролей 12, 18, 21-22, 24
Професійне стажування 23, 26
Результати оцінювання 26, 36, 37, 38
Розподіл тьюторського фінансування 44, 51, 54
Співбесіда 19
Тьюторство як інструмент отримання кредитів 15
Фінансування 15-17
Цілі тьюторства 14-15, 29, 47, 53

Інформація про авторів

Аніка Крамер працює у проекті «StiL» (Навчання у Лейпцигу) з грудня 2014 року на факультеті педагогіки Лейпцизького університету. Під час свого навчання (учитель у школі для дітей з особливими потребами) вона працювала тьюторкою на курсі зі вступу до спеціальності та тьюторкою з написання наукових робіт педагогічного факультету. Відтоді досліджує шляхи підтримки та курування навчанням на факультеті педагогіки.

Міхаель Гемпель працює на підготовчих курсах тьюторингу Лейпцизького університету з 2009 року. Він відповідає за дидактичну кваліфікацію та консультування тьюторів з різних факультетів щосеместру та консультує викладачів з питань запровадження тьюторства. Навчаючись у Лейпцизькому університеті (педагогіка дорослих та фізичне виховання) він сам працював тьютором та тренував інших тьюторів. Завдяки додатковій освіті менеджера з якості у навчальних закладах (DIN EN ISO 9000 ff.), уже досить давно частиною його роботи стали аспекти управління якістю. У своїй дисертації він досліджує кваліфікацію тьюторів.

Аніта Зекира багато років працювала на підготовчих курсах тьюторингу Лейпцизького університету. Із 2017 року вона займає посаду спеціаліста з дидактики вищої школи, напрям гуманітарних та соціальних наук проекту «Практика навчання у Трансфер плюс» (Lehrpraxis im Transfer plus) Лейпцизького університету, отримала освіту соціального працівника у Вищій школі техніки, економіки та культури Лейпцига, а також вивчала дослідження методів виявлення розумових здібностей людини та розвиток компетентностей у Лейпцизькому університеті. У своїй дисертації вона досліджує проблему професіоналізації дидактиків вищої школи.

Штефані Вімер - співробітник підготовчих курсів тьюторингу Лейпцизького університету із 2010 року. Завдяки проекту «Train the Trainer (Тренуй тренера): Нові підходи у медичній освіті» у 2012/2013 навчальному році вона отримала стипендію за інновації у викладанні вишів. Під час навчання за спеціальностями «педагогіка дорослих», «німецька як іноземна» та «іспанська філологія» вона курувала тьюторством з вступу до навчання та з написання наукових робіт. Поряд із діяльністю у сфері дидактичної кваліфікації тьюторів вона працює також тренером з дидактики вищої школи та ключових кваліфікацій.

Навчальне видання

**Міхаель Гемпель, Штефані Вімер
та Аніта Зекира (видавці)**

ЯКІСНЕ ТЬЮТОРСТВО

Посібник для викладачів та керівників

Підписано до друку 28.12.2017 р. Формат 60x84/16.
Папір офісний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. др. арк. 3,26. Обл.-вид. арк. 1,55
Зам. № 065.
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію ДК № 1101 від 29.10.2002. (044) 234-75-87
Віддруковано в друкарні Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова (044) 239-30-26